

Utrechtse promovendi ontwikkelen succesvolle lesmethode voor schrijfvaardigheid

Beter leren schrijven met Tekster

Aan het eind van de basisschool is slechts één op de drie leerlingen in staat om een boodschap schriftelijk goed over te brengen. Om dit te verbeteren hebben Monica Koster en Renske Bouwer in het kader van hun gezamenlijke promotieonderzoek aan de Universiteit Utrecht de lesmethode Tekster ontwikkeld. Het resultaat mag er zijn. Al na 4 maanden onderwijs met Tekster blijken leerlingen een progressie van 1,5 leerjaar te maken.

Tekst:
Frank Stienissen

Fotografie:
Frank Stienissen
en Shutterstock

Koster vertelt dat het idee voor het onderzoek voortkomt uit het dramatische oordeel dat de Onderwijsinspectie in 2010 velde. In een rapport gaf de inspectie aan dat het niet best was gesteld met het schrijfonderwijs in Nederland. Tweederde van de leerlingen was niet in staat een tekst te schrijven waarin de boodschap helder naar voren kwam. Van een geslaagde communicatie was geen sprake. Uit de twee grote onderwijspeilingen die aan het rapport voorafgingen, bleek bovendien dat er ook tussen de twee peilingen geen enkele voortgang was gemeten. Wel was het de inspectie opgevallen dat er in de gangbare taalmethodes heel weinig aandacht werd besteed aan het schrijfonderwijs en aan de didactische aanpak daarvan. Ook pabo's besteedden weinig tot geen aandacht aan schrijven en schrijfdidactiek.

Noodklok

'De noodklok werd geluid en dat was voor ons niet bepaald ongunstig', vertelt Koster. 'De politiek was gealarmeerd. En dus kwam er een NWO-subsidie beschikbaar om dit schrijfproject mogelijk te maken. De opdracht luidde: ontwikkel materiaal en scholing voor docenten en test dat meteen uit in de praktijk. Ook werd ons gevraagd beoordelingsinstrumenten te ontwikkelen. Welke eisen moet je aan een tekst stellen? Wat is goed en fout? Dat was zeker niet gemakkelijk, want je hebt prachtige leerlingvolgsystemen voor allerlei domeinen, maar voor schrijven was dat er niet.' Koster weet dat veel leerkrachten het lastig vinden om teksten te beoordelen. Meestal kijken ze dan maar naar de spelfouten, want die zijn heel objectief vast te stellen. 'Maar hoe beoordeel je of een tekst begrijpelijk of spannend is? Je hebt nu eenmaal geen antwoordboek, waarin staat wat goed of fout is. Iedere tekst is uniek. Maar niet iedere tekst is goed.' Om het beoordelen van teksten gemakkelijker en objectiever te maken, hebben Bouwer en Koster schalen ontwikkeld waarmee leerkrachten de teksten van hun leerlingen kunnen beoordelen. Dit vergt enige oefening en een andere manier van kijken naar teksten, maar daarna kunnen leerkrachten prima uit de voeten met deze schalen.

De eerste tijd van hun onderzoeksproject hebben de onderzoekers vooral besteed aan 'alles wat er op dit gebied is onderzocht en geschreven'. Ze wilden voorkomen dat ze veel tijd zouden verliezen met herhalingsonderzoek. 'Je kunt wel zelf het wiel gaan uitvinden, maar we hadden maar vier jaar en daarin moest het wel gebeuren.' Uit de meta-analyse die ze hebben uitgevoerd, kwam een aantal effectieve aanpakken naar voren. Een van deze didactieken is strategie-instructie, waarbij niet het product, maar het proces centraal komt te staan. Ook het stellen van heldere doelen en het geven van goede feedback door de leerkracht bleken krachtige aanpakken te zijn om leerlingen sprongen vooruit te laten maken.

Maatschappelijk belang

Om goed te kunnen functioneren in de maatschappij is het cruciaal dat kinderen al op jonge leeftijd leren om zich schriftelijk uit te drukken. Goede schrijvers hebben een grote voorsprong. Koster: 'Maar tussen groep 6 en 8 leren leerlingen amper



Monica Koster

Effectieve didactieken

De onderzoekers stelden uit de analyse van eerdere studies en uit eigen onderzoek vast dat doelen stellen, instructie over schrijfstrategieën en tekststructuur, goede feedback en interactie tussen leerlingen grote invloed hebben op de schrijfvaardigheid van leerlingen. Al deze effectieve componenten zijn verwerkt in Tekster. De methode is getest in twee grootschalige experimenten, waar in totaal 144 leerkrachten en bijna 3000 leerlingen van 52 basisscholen bij betrokken waren.

nog iets bij. Het taalonderwijs richt zich voornamelijk op lezen, woordenschat en spelling. Onze methode Tekster vult deze leemte op, zonder dat er meer lessen per week aan schrijven besteed hoeven te worden. De kern van Tekster is een schrijfstrategie waarmee leerlingen op een speelse manier een stapsgewijze aanpak leren. Hoe pak je nou eigenlijk een schrijftaak aan?’

Leraren besteden per week ongeveer acht uur aan taal. Slechts 45 minuten daarvan gaan naar schrijfvaardigheid. Zomaar een schrijfoopdracht geven heeft volgens Koster echter niet zo veel zin. ‘Wij leren leerlingen eerst na te denken over wat ze gaan schrijven, in plaats van meteen te beginnen. Laat je een kind zijn gang gaan, dan begint hij gewoon met schrijven, stopt even om na te denken en schrijft verder. Net zolang tot hij niets meer weet te zeggen. Iedereen kent wel de verhalen van ‘en toen ... en toen’. Maar dat levert natuurlijk niet de beste teksten op.’

Binnen Tekster beelden drie dierenamen het schrijfproces uit. De VOS voor groep 6, de DODO voor groep 7 en de EKSTER voor groep 8. De diernamen zijn acroniemen: de letters staan voor de stapjes in het schrijfproces. VOS staat bijvoorbeeld voor Verzinnen – Ordenen – Schrijven. In groep 7 en 8 wordt de procesmatige aanpak uitgebreid met teruglezen, evalueren en zo nodig reviseren van de tekst.

Juist de gestructureerde aanpak levert volgens Koster de meeste winst op. ‘We gaan uit van de drie kwartier schrijfonderwijs per week. Alleen is die tijd nu veel efficiënter ingedeeld. Door een betere instructie en door beter na te denken van tevoren, heb je uiteindelijk minder tijd nodig voor het schrijven zelf. Ook werken we vaak met groepjes of duo’s, zodat je leert dat schrijven niet iets is wat jij in je eentje doet, maar dat schrijven een communicatieve functie heeft. Als de tekst af is, laat je het lezen aan een klasgenoot. Dat helpt enorm om een idee te krijgen hoe de tekst nou eigenlijk overkomt op een lezer.’

Leerkrachten begeleiden

Niet alleen leerlingen bleken grote behoefte te hebben aan schrijfinstructies, ook de leerkrachten zaten vaak met hun handen in het haar als het om de juiste schrijfaanpak ging. Koster: ‘Veel leerkrachten die aan ons onderzoek meededen, waren al met schrijven bezig. Ze hadden bijvoorbeeld best oog voor de prewriting-fase, het activeren van voorkennis bijvoorbeeld, maar echt voorbereiden op de schrijffase, systematisch en gestructureerd een schrijftaak aanpakken, door middel van heldere stappen, dat werd nauwelijks tot niet gedaan. Voor hen was dit echt een eyeopener. Een van de leerkrachten zei: ‘Tekster is een recept dat altijd tot een lekkere taart leidt.’ Een mooi compliment.’

Ook zeggen leerkrachten het prettig te vinden dat de lessen gevarieerd zijn en de opdrachten niet al te veel voorbereidingstijd vergen. Ze onderstrepen dat de resultaten zeer bevredigend zijn. Koster: ‘Uit ons onderzoek is gebleken dat de teksten rijker van inhoud, langer en beter gestructureerd zijn. Het verzamelen van informatie en het ordenen en selecteren van die informatie werpt ontegenzeggelijk zijn



vruchten af. De methode zet leerlingen ertoe aan om beter na te denken over ideeën en argumenten. Een mooie bijkomstigheid is dat ook de leerkrachten na afloop zeggen dat ze meer vertrouwen hebben gekregen in eigen kunnen.’

Vijf jaar geleden was er nog geen enkele methode die aandacht aan schonk aan het schrijfproces, vanaf 2013 zijn er methodes gekomen die dat wel enigszins doen, maar die de schrijfoefeningen en instructies vooral integreren in de bestaande methode. Een gat in de markt? Koster: ‘Je wordt geacht de opdracht binnen vier jaar af te ronden met een proefschrift. Dat is een harde voorwaarde. Nergens stond dat het ook marktklaar moest zijn, maar dat wilden we wel graag. We hebben wel met uitgeverij gesproken, maar zij wilden de aanpak vooral inpassen in de bestaande methodes. Daardoor versnippert het erg. Ik kreeg niet de indruk dat ze veel haast hadden. Daarop hebben we maar voor een praktische oplossing gekozen en hebben we zelf onze methode op de markt gebracht. Daaruit is Tekster ontstaan. Wie weet melden uitgeverij zich alsnog. Vijf scholen hebben de methode nu al aangeschaft en we hebben heel veel aanvragen voor informatie. Over belangstelling hebben we zeker niet te klagen.’

Les 8: Ik vind, jij vindt, zij vindt [FRAGMENT]

Iemand overtuigen van je mening

Introductie

In de vorige les heb je geleerd dat je mensen kunt overtuigen van je mening door het gebruiken van goede argumenten. In deze les ga jij zelf een overtuigende tekst schrijven.

Opdracht

Het wordt tijd om eens te gaan nadenken over de zomervakantie. Jullie hebben nog niet besloten waar jullie naar toe zullen gaan. De één wil naar een warm land, de ander naar de bergen. De één wil een luie vakantie, de ander wil juist veel dingen doen. Jij hebt natuurlijk ook al lang nagedacht waar jij naartoe zou willen en wat je allemaal wilt doen op vakantie. Jullie besluiten om een familieberaad te houden: iedereen maakt zelf een plan voor de vakantie en dat gaan jullie samen bespreken. Het beste plan ‘wint’. Jij gaat je nu voorbereiden op dat familieberaad door een zo goed mogelijk plan te maken voor de vakantie. Waar wil je heen en waarom? Probeer dat zo duidelijk mogelijk op te schrijven. Gebruik argumenten om jouw familieleden te overtuigen.

Hoe ga je het doen?

Voor het maken van de opdracht gebruik je de stappen van **VOS**:

1. Verzinnen
2. Ordenen
3. Schrijven

Stap 1: V van Verzinnen

Lees de opdracht nog eens goed door. Bedenk nu waar jij naartoe zou willen op vakantie.

Ik wil graag op vakantie naar ...

Probeer daarna zoveel mogelijk redenen te bedenken waarom:

Omdat
Omdat
Omdat
Omdat